

ภาษาวัฒนธรรมไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับครู

บทที่ 2: การใช้ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

ผู้สอน: ผศ.ณภัทร เขาว์นวม

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความหมายของคำ

เรียนรู้เรื่องคำที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายกัน
คำพ้องเสียง และความหมายตรง-ความหมายนัย
ในบริบทไทย

2. กาลเทศะของการใช้ภาษา

การใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคล เวลา และสถานที่
ที่ เช่น คำราชาศัพท์ คำสุภาพ และคำอื่น ๆ

บทนำ: การใช้ภาษาเป็นศิลปะ

ภาษา เป็นเครื่องมือสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ประกอบด้วย "เสียง" และ "ความหมาย"

การใช้ภาษาเป็นทั้งทักษะและศิลปะ ผู้ใช้ต้องคำนึงถึง:

- ❖ ความหมายของคำที่ถูกต้อง
- ❖ บริบทของสังคมและวัฒนธรรม
- ❖ กาลเทศะและตัวบุคคลที่สนทนาด้วย

"หากเลือกใช้คำไม่เหมาะสม การสื่อสารอาจล้มเหลวได้"

ข้อสังเกตในการใช้คำในภาษาไทย

- **บริบทเหตุการณ์และถ้อยคำ:** ความหมายของคำขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมขณะพูด เช่น คำว่า "มัน" (มันเทศ, รสมัน, สรรพนาม)
- **น้ำหนักของคำ:** คำกลุ่มเดียวกันมีน้ำหนักต่างกัน เช่น ปัญญาอ่อน, สมองทึบ, ไม่เข้าใจ ต้องเลือกใช้ให้เหมาะกับบริบท
- **กระสวนคำ (Pattern):** การใช้คำให้ถูกแบบแผนช่วยให้เข้าใจง่าย เช่น ใช้คำว่า "ยุ่งชุม" "ปลาชุม" แต่ไม่ใช่ "คนชุม"
- **ความหมายทางสังคม:** ความหมายของคำเป็นข้อตกลงของสังคม มีทั้งความหมายตามความรู้สึก ประเพณี วิทยาศาสตร์ ฯลฯ

1.1 คำที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกัน

คำในภาษาไทยที่มีความหมายคล้ายกันมีมาก บางโอกาสใช้แทนกันได้ แต่บางโอกาสก็แทนกันไม่ได้

ตัวอย่างคำที่มีความหมายว่า "มากมาย"

- ❖ **เยอะ:** มากเหลือหลาย (อาหารมีเยอะ)
- ❖ **ดก:** มากกว่าปกติ มักใช้กับธรรมชาติ (มะม่วงผลดก)
- ❖ **จอแจ:** ผู้คนคับคั่ง เลียงเซียงแซ่ (ตลาดจอแจ)
- ❖ **ชุกชุม:** มีบ่อย มีมาก (โจรผู้ร้ายชุกชุม)

* ไม่สามารถใช้ "มะม่วงผลจอแจ" ได้ เพราะผิดบริบท

ตัวอย่างเพิ่มเติม: การเลือกใช้คำให้ถูกบริบท

คำที่หมายถึง "ใช้ความคิด"

- ❖ **นึก:** คิดขึ้นมาในฉับพลัน (นึกขึ้นได้ว่าลืมปิดน้ำ)
- ❖ **วิเคราะห์:** ใคร่ครวญ แยกแยะ (วิเคราะห์ปัญหา)
- ❖ **วินิจฉัย:** ตัดสิน ชี้ขาด (คณะกรรมการวินิจฉัย)

ไม่ควรใช้: "ฉันวินิจฉัยขึ้นได้ว่าลืมปิดน้ำ"

คำสรรพนามและคำกริยา

- ❖ **สรรพนามบุรุษที่ 1:** กู (สนิทสนม), เรา (ทั่วไป), หนู (พูดกับผู้ใหญ่), ข้าพเจ้า (ทางการ), กระหม่อม (ราชาศัพท์)
- ❖ **กริยา "กิน":** โഴ้ย (สนิท), กิน (ทั่วไป), รับประทาน (สุภาพ), ฉัน (พระสงฆ์), เสวย (ราชาศัพท์)

1.2 คำที่ออกเสียงหรือสะกดคล้ายกัน

หลายคำในภาษาไทยออกเสียงหรือสะกดคล้ายกัน
ทำให้สับสน ผู้ใช้ต้องพิจารณาความหมายให้ดี

ผิด vs ผิด

- ❖ **ผิด:** ขอเลื่อนเวลาออกไป
ตัวอย่าง: "อย่าผิดวันประกันพุ่ม", "ขอผิดไปก่อนนะ"
- ❖ **ผิด:** เปลี่ยนแทนที่
ตัวอย่าง: "ผิดเสื้อผ้า", "ทำงานผิดที่สอง"

ตัวอย่างคำที่ออกเสียงหรือสะกดคล้ายกัน

กลิ้งคลั่ง vs กลิ่นฟุ้ง

- ❖ **กลิ้งคลั่ง**: กระจายตลบ (มักใช้กับกลิ่นเหม็น ไม่พึงประสงค์) เช่น น้ำในคลองมีกลิ่นคลั่ง
- ❖ **กลิ่นฟุ้ง**: ตลบ ปลิวกระจายไป (มักใช้กับกลิ่นหอม) เช่น ดอกไม้นี้หอมกลิ่นฟุ้งไปไกล

ถือดี vs อวดดี

- ❖ **ถือดี**: หยิ่ง ทะนง จองหอง (มักมีดีให้ถือจริงๆ เช่น มีความรู้ มีพรรคพวก)
- ❖ **อวดดี**: ทะนงว่าตัวเองดี ทั้งที่ความจริงแล้ว ไม่มีดีอยู่เลย สำคัญผิดไปเอง

1.3 คำที่สลับกันแล้วความหมายไม่เหมือนกัน

บางคำเมื่อสลับตำแหน่ง ความหมายจะเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ไม่สามารถใช้แทนกันได้

นอนหลับ vs หลับนอน

- ❖ **นอนหลับ:** อาการนอนพักผ่อนที่ร่างกายรับรู้สภาวะแวดล้อมน้อยลง
ตัวอย่าง: "ทุกคนนอนหลับกันหมดแล้ว"
- ❖ **หลับนอน:** มีเพศสัมพันธ์ ร่วมเพศ
ตัวอย่าง: มักใช้ในบริบทข่าวอาชญากรรม หรือเรื่องส่วนตัว

ตัวอย่างคำที่สลับกันแล้วความหมายเปลี่ยน

กินอยู่ vs อยู่กิน

กินอยู่: ทำงานกินอาหารและพักอยู่ในที่เดียวกันกับเจ้าของ (เช่น กินอยู่กับเจ้าแก)

อยู่กิน: ดำรงชีวิตฉันสามีภรรยา (เช่น อยู่กินกับภรรยาจนมีบุตร)

ใจเบา vs เบาใจ

ใจเบา: ไม่ยั้งคิด เชื่อง่าย (เช่น โดนคอลเซ็นเตอร์หลอกเพราะเป็นคนใจเบา)

เบาใจ: ไม่หนักใจ โล่งใจ (เช่น อาการป่วยดีขึ้นแล้วก็เลยเบาใจ)

1.4 ความหมายตรง - ความหมายนัย

ความหมายโดยตรง

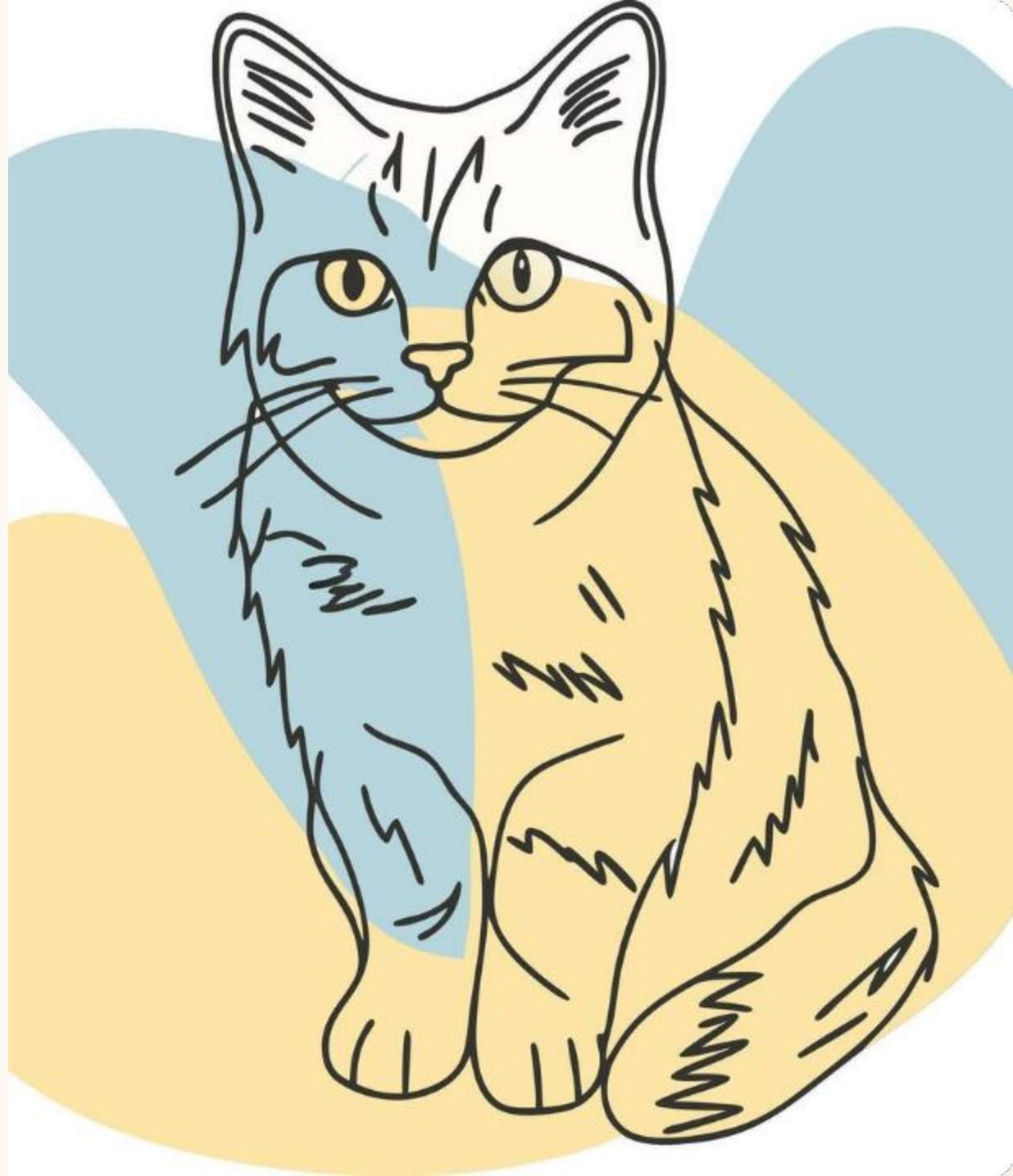
ความหมายตามปกติของคำ ตามพจนานุกรม รับรู้เข้าใจตรงกัน เป็นความหมายหลัก

ความหมายโดยนัย

คำที่มีความหมายอื่นแฝงอยู่ นำความคิดไปเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของสิ่งนั้นๆ ผู้รับสารต้องแปลความหมายตามบริบท

ตัวอย่าง: "ลูกผู้ชาย"

- ๙ ตรง: บุตรชาย
- ๙ นัย: ความเข้มแข็ง กล้า

ตัวอย่างความหมายโดยนัย (สัตว์)

Cute monkey illustration

ลิง

ตรง: ลีตว์เลี่ยนลูกด้วยนม
คล้ายคน

นัย: อาการที่แสดงกิริยาซุกซน
อยู่ไม่สุข
"เด็กคนนีลิ่งเหลือเกิน"

หมู

ตรง: ลีตว์เลี่ยน ตัวอ้วน จมูกยื่น
ยาว

นัย: ง่าย สะดวก เอาชนะได้ง่าย
"นักมวยคนนี้อย่าคิดว่าหมูนะ"

Cute turtle illustration

เต่า

ตรง: ลีตว์เลี่ยนคลานมีกระดอง
แข็ง

นัย: เชื่องช้า อึดอาดยืดขาด
"ทำไมลูกทำอะไรเต่าอย่างนี้"

2. กาลเทศะของการใช้ภาษา กับบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

การใช้ภาษาไทยต้องคำนึงถึง "กาละ" (เวลา) และ "เทศะ" (สถานที่/บุคคล)

การแสดงความยกย่องหรือให้เกียรติบุคคลผ่านภาษา แบ่งได้ 3 ประเภท

หลัก:

คำราชาศัพท์ | คำสุภาพ | คำขึ้นหูล

2.1 คำราชาศัพท์

ใช้สื่อสารกับพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และพระภิกษุ (เริ่มใช้แพร่หลายสมัยสุโขทัย/อยุธยา)

คำสามัญ	คำราชาศัพท์	คำสามัญ	คำราชาศัพท์
พ่อ / แม่	ชนก / ชนนี	พี่ชาย / น้องชาย	เชษฐา / อนุชา
ผม / ผม	เกล้า / จุฑามาศ	ดวงตา / แก้ม	นัยนา / ปราง
นิ้วชี้ / นิ้วก้อย	ดัชนี / กนิษฐา	ผ้านุ่ง / ผ้าไหม	ภูษา / โกไสย
ร่ม / หมวก	ฉัตร / มาลา	ต่างหู / สร้อยข้อมือ	กุธทล / วลัย

2.2 คำสุภาพ และ 2.3 คำรื่นหู (Euphemism)

คำสุภาพ

หลีกเลี่ยงคำกระด้าง คำหยาบ หรือคำผวนที่ไม่ดี

- * ควาย → กระบือ
- * ปลาสลิด → ปลาใบไม้
- * ผักบู้ → ผักทอดยอด
- * ดอกสลิด → ดอกขจร
- * สากกะเบือ → ไม้ตีฟริก

คำรื่นหู (โวหารเคลือบคำ)

เลี่ยงคำน่ากลัว คำเกี่ยวกับความตาย หรือโรคภัย

- * ตาย → เสียดชีวิต, ถึงแก่กรรม
- * อ้วน → อวบ, มีน้ำมีนวล
- * คนแก่ → ผู้สูงวัย
- * โง่ → มีความสามารถจำกัด
- * ยาม → เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

สรุปและถามตอบ

การใช้ภาษาไทยเป็นเรื่องของ "ความหมาย" และ "กาลเทศะ"

ผู้ใช้ภาษาต้องเลือกใช้คำให้เหมาะสมกับสถานการณ์บุคคล วัยวุฒิ และสภาพแวดล้อม

มีข้อสงสัยหรือคำถามเพิ่มเติมหรือไม่?

Image Sources

https://images.goway.com/production/styles/hero_s1_3xl/s3/hero/iStock-2142836599-.jpg.webp?VersionId=zAsLCQBn3r3JG3o3PjXm8DgPHP8Ybe4S&h=bfb7f52a&iTok=sJQWYoSx

Source: www.goway.com

Thumbnail

https://media.easy-peasy.ai/8a74eae7-bb3a-4ceb-bb0f-77530a226b78/d034cca5-d90d-4df7-bc02-86fdaa1ee067_medium.webp

Source: easy-peasy.ai

for easy-

Thumbnail for

<https://template.canva.com/EAHhf1OiJlg/1/0/1600w-nvBYMnrigHg.jpg>

Source: www.canva.com

www.canva.com

Thumbnail for

<https://cdn.shopify.com/s/files/1/0525/8756/1126/files/910bbe58104a7a4e134080c8103804d.jpg?v=1735766212>

Source: everlastingfabric.com

everlastingfabric.com

https://static.vecteezy.com/system/resources/previews/067/868/421/non_2x/minimalist-cat-line-art-illustration-with-pastel-abstract-background-free-vector.jpg

Source: www.vecteezy.com

https://static.vecteezy.com/system/resources/previews/036/194/600/non_2x/flat-cute-monkey-illustration-with-pastel-background-free-vector.jpg

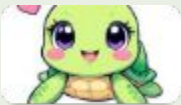
Source: www.vecteezy.com

Image Sources

https://img.magnific.com/free-vector/cute-pig-standing-cartoon-vector-icon-illustration-animal-nature-icon-isolated-flat-vector_138676-14346.jpg?semt=ais_hybrid&w=740&q=80

Source: www.magnific.com

https://png.pngtree.com/png-clipart/20250318/original/pngtree-adorable-kawaii-turtle-cartoon-illustration-png-image_20680319.png

Source: pngtree.com